

**Kulturně-historické práce Aloise Jiráska
Gabriela Pokorná**

Posudek oponenta diplomové práce

Diplomová práce Gabriely Pokorné zaslouží ocenění a jako první mě napadají všechna ta pochvalná adjektiva od „s“, která se v této souvislosti používají – je to bezpochyby práce soustředěná, systematická a samostatná, věcně spolehlivá, zkrátka v každém směru seriózní a solidní. Ale zvláště chci ocenit jednu skutečnost: v době zvolna se vracejícího zájmu o život a dílo Aloise Jiráska si autorka nevybrala snadnější cestu např. interpretace, komparace či sledování proměn reflexe spisovatelovy tvorby, cestu, na níž by se mohla opřít o množství zdrojů a podnětů, ale svoji pozornost věnovala oblasti, která dosud stála stranou odborného zájmu, totiž Jiráskovým textům publicistickým, odborným a cestopisným. Její práce tak představuje skutečně původní výkon, který navíc zaplňuje dosti zřetelnou mezeru a je dobře prakticky využitelný.

Úkolem oponenta je ale spíše kritický pohled, k němuž práce takto rozsáhlá a komplexní přirozeně dává víc příležitostí než text povrchnější. Promyšlenost (a zjevně i dlouhodobá promyšlenost) autorčiny koncepce budí respekt: žánrovým uspořádáním materiálu se dokázala vyhnout tomu, aby Jiráskovy nebeletristické texty byly chápány pouze jako doplňky jeho beletrie a přičkla jim tak autonomní existenci. I takové členění má ovšem své problémy: z celku se vytrácí chronologické souvislosti a především hodnotící aspekt. Články o české chalupě či o historii povoznictví jsou jistě zajímavé, ale projev, jímž Jirásek vítal Masaryka vracejícího se z exilu, měl daleko větší společenský dosah (už skutečnost, že k tomuto uvítání byl vybrán spisovatel, a právě Jirásek; nakolik k tomu přispěla jeho předválečná funkce předsedy Svatoboru a podpis manifestu českých spisovatelů v roce 1917, atd.). V práci je však jen stručně pojednán až na stranách 54–55. Členění do deseti kapitol by snad také bylo možné zjednodušit podle hlavních sfér Jiráskových zájmů – tedy na texty kulturněhistorické (a kulturněpolitické), národopisné a vlastivědné (cestopisné). Domnívám se také, že např. literární kritiky nespádají do oblasti „kulturní historie“, ale chápu, že není snadné stanovit přesnou hranici. A konečně, kapitolku „Artefakty“ byl navrhoval pojmenovat srozumitelněji, např. „Texty heretické a hermetické“.

Všechny další poznámky se týkají už jen způsobu, jakým je práce napsána, a nejsou pro její hodnocení rozhodující. Autorčin výklad je sdělný, důkladný a přesný a mnohdy se jí podaří překvapit neznámým detailem nebo objevit dosud neznámou souvislost. Někdy je však vzhledem k tématu až redundantní (např. když do výkladu o „české chalupě“ na Zemské výstavě roku 1891 zapojí rozsáhlou pasáž o punktacích a jejich vnitropolitických důsledcích, navíc poměrně nepřesnou). Právě v takových komentářích se občas projeví autorčina závislost na výchozím textu (odkud např. ví, že s porážkou staročechů ve volbách roku 1891 si Šubert „hlavu příliš nelámal“, ale že F. L. Rieger byl naopak „zhrzený“ /15/, že Hilbert se „urážlivého tónu jistě nenadál“ /62/, nebo závažněji že na maďarské výstavě „bylo mnoho exponátů ryze slovenské proveniencie,“ ale „Maďaři si je přivlastňovali“ /94/)? Některé další závěry by vyžadovaly upřesnění: jak např. plnila „česká vesnice“ na Národopisné výstavě funkci destigmatizační (19) či jaké měla autorka konkrétně na mysli „selanky“ inspirované lidovou architekturou (22). Imponující rozsah mají autorčiny poznámky pod čarou, byť jsou

poněkud nevyrovnané. Některým detailům se dostává až extrémní pozornosti, ale např. Jindřich Matiegka je charakterizován jako „antropolog, lékař a profesor“ – proč ne konkrétněji, např. jako „zakladatel historické antropologie a demografie, rektor Univerzity Karlovy“? A výrazům dnes srozumitelným jen odborníkům (např. „Marokánovo příští“) se někdy nedostane vysvětlivky vůbec. Mnohé jednotlivosti jsou připomínány jako „důležité“, „cenné“ nebo „zajímavé“, avšak není vysvětleno proč (proč by např. skutečnost, že Jirásek navštívil šumavské jezera v odpoledních hodinách, měla být „hodná pozornosti“?). Citovaná pasáž z gratulace F. Pravdovi nechce ocenit, že píše „pro široké spektrum čtenářů“, ale že je spisovatelem lidovým. Pokud jde o *Ottovy Čechy*, je v práci akcentována jejich funkce informativní na úkor funkce národně reprezentativní, jež byla jejich základním určením.

Po jazykové a stylové stránce je práce kvalitní a spolehlivá, přehlédneme-li občasné floskule o „kochání přírodními scenériemi“, „požehnaném životním jubileu“ apod. Jediný problém paradoxně autorce způsobil sám její autor („mezi Jiráskovi přátele“ /48/, „Jiráskovy se svěřuje“ /49/, „v Jiráskově románech“ /107/). Poslední problém vychází ze skutečnosti, že veškeré citace v práci jsou uváděny diplomaticky; domnívám se, že to v důsledku vede k interferencím a nepřesnostem (např. titul *O českých osadách* x *O Českých osadách*). Nemám nic proti tomu, když autorka píše o „Jednotě bratrské“; ale psaní „Jednota Bratrská“ (111) je už zjevně mimo normu i mimo úzus.

Navzdory kritickým připomínkám, které jsou ostatně vesměs jen marginální povahy a jimiž jsem pouze plnil úlohu oponenta, považuji práci Gabriely Pokorné za výjimečně kvalitní a zdařilou. Jedná se o samostatný odborný výkon, který vyniká promyšleností, důsledností množstvím minuciózních postřehů a leckdy i malých objevů. Je jen na autorce, jak s nimi naloží; domnívám se ale, že svým textem vytvořila pozoruhodný základ pro další odbornou práci a že by své téma neměla opouštět. Práci navrhuji hodnotit známkou „výborně“.

Praha, 2. 9. 2020

PhDr. Václav Vaněk, CSc.